

מסמך רקע לקראת דיון בנושא :

השפעת סדרת הטלויזיה "המורדים" על אלימות ילדים ובני-נוער

מוגש לוועדה לזכויות הילד

כתיבה : מיכל כספי, עובדת מחקר ומידע
אישור : דנה נויפלד, ראש צוות
עריכה לשונית : מערכת "דברי הכנסת"

כ"ב בסיוון תשס"ג
22 ביוני 2003

רקע - "המורדים"¹

סדרת הטלוויזיה "המורדים", המשודרת בערוץ פוקס-קידס (בכבלים ובלוויין) ובערוץ-10, עוסקת בחייהם של בני-נוער בגיל תיכון השוהים בפנימייה בארגנטינה. הסדרה עוסקת בנושאים המעסיקים ילדים ובני-נוער, ובין השאר בנושאים כגון אהבה ראשונה ויחסים בין בני-זוג, בולימיה, שתיית אלכוהול, מין, סמים, אלימות, שקרים וכדומה.

סדרה זו זוכה לפופולריות רבה בקרב ילדים ובני-נוער. עקב כך התעורר החשש כי גיבוריה ישמשו נושא לחיקוי התנהגויות שליליות בקרב הילדים הצופים בה.

מומחים העידו כי עיקר כוחן של סדרות דוגמת "המורדים" - בהצלחתן. הסדרות הופכות ל"מדורת השבט" בקרב בני-הנוער, ועל כן להשפעותיהן השלכות רחבות היקף. הסוגיה המרכזית של ההשפעה על בני-נוער היא תהליך שחיקת הגבולות שעשוי להתקיים בקרב בני-נוער. תהליך זה יוצר מציאות שבה נורמות ההתנהגות נשחקות אט אט עם היווצרות אלמנט החיקוי, אשר על-פי דיווחי בתי-הספר מתחזק במיוחד בעקבות סדרה זו בהיבטי התנהגות שונים, בהם אלימות, מיניות ושימוש בסמים.²

אולם, חשוב לציין כי יש מומחים המסתייגים – ולו גם במעט – מהאשמת הטלוויזיה באלימות בחברה.

החל בחודש אפריל האחרון, בהתאם להחלטת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, מסווגת "המורדים" בערוץ-10 כמיועדת לצפייה מגיל 14 ומעלה. לפיכך, מחויב ערוץ-10 להקρίין בזמן השידור – מדי חצי שעה ובזמן החזרה מהפרסומות - אזהרה כי התוכנית אינה מומלצת לצפייה לילדים מתחת לגיל 14. ההחלטה נתקבלה ברשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו לנוכח פניות של הורים אשר התלוננו על תוכני השידור ולאחר כמה דיונים שהתקיימו בנושא זה.

ערוץ פוקס-קידס (בכבלים ובלוויין), המשדר אף הוא את הסדרה, חויב על-ידי מועצת הכבלים והלוויין לסמן את "המורדים" כתוכנית שאינה מתאימה לצפייה לילדים מתחת לגיל 12 (לערוצי הכבלים והלוויין ולערוצים 2 ו-10 יש קטגוריות סימון שונות), ואפשר להורים לחסום את הצפייה בה בעזרת קוד בשלט הטלוויזיה.

1. השפעת הצפייה בטלוויזיה על אלימות ילדים ובני-נוער

צפייה בטלוויזיה היא פעילות שבמהלכה עוברים הילדים הליך למידה אקטיבי. כשמדובר באירועים אלימים ילדים אינם תמיד מבחינים בין המניעים של ה"טובים" לאלו של ה"רעים" הנוקטים אלימות. כשהעלילה מורכבת, גם כאשר התוקף נענש, ילדים לא יקשרו לעתים בין הענישה למעשה התוקפנות. הקושי של ילדים להבחין בין מציאות לדמיון עשוי להשפיע על אימוץ התנהגויות שיש בהן סיכונים פיזיים.³

¹ מרכז מחקר ומידע, הכנסת, הגנה על ילדים מפני תוכני שידור מזיקים, כתבו איילת ברק וירון פישמן, 6 בנובמבר 2000.

² בעקבות דיון שהתקיים ברשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו במרס 2003, שהשתתפו בו מומחים מתחום החינוך והפסיכולוגיה ומפיקי התוכנית.

³ מרכז מחקר ומידע, הכנסת, הגנה על ילדים מפני תוכני שידור מזיקים, כתבו איילת ברק וירון פישמן, 6 בנובמבר 2000.

1.1 סוגי השפעות של תכניות הטלויזיה על ילדים⁴

אחת השאלות המרכזיות המשותפת לרבים ממחקרי ההשפעה בתקשורת היא זו המתמקדת בסוג ההשפעה הנדון. במחקרי ילדים וטלויזיה בולטות במיוחד שתי שאלות שעניינן הגדרת ההשפעות ההתנהגותיות:

(1) האם הטלויזיה **מחזקת** נטיות התנהגותיות קיימות אצל ילדים ו/או **יוצרת** התנהגויות חדשות?

לשאלה זו חשיבות עליונה לגבי מידת העוצמה המיוחסת לטלויזיה ומידת האחריות המצופה מיוצריה. כפי שמופיע במחקרה של פרופ' למיש, לדוגמה, בהקשר של השפעת הטלויזיה על התנהגות אלימה מועלית הטענה כי חשיפה לאלימות בטלויזיה יכולה לחזק נטייה קיימת לאלימות, אך היא לא תגרום לילדים שאינם אלימים לנהוג לפתע באלימות. טיעון זה מטיל את האחריות להתנהגות הילדים על גורמים **חוץ-טלויזיוניים** – אישיות, רקע משפחתי, חשיפה קודמת לאלימות ועוד, ומערב במודל ההשפעה גורמים רבים המתווכים בין הטלויזיה ובין הצופים. לעומת זאת, יש גישה הטוענת כי אפשר שילדים ילמדו התנהגות אלימה חדשה מהטלויזיה גם ללא נטייה קודמת לאלימות. גישה זו מייחסת עוצמה רבה יותר לטלויזיה ולמסריה.

(2) האם ההשפעות ההתנהגותיות הן **מיידיות**, או **מצטברות** לאורך זמן? שאלה זו מבחינה בין ההשפעה המיידית כתוצאה ממודל חיקוי בטלויזיה לבין השפעה מצטברת, המטביעה את חותמה לטווח ארוך.

1.2 תפיסת הילדים כאוכלוסייה פגיעה במיוחד להשפעות הצפייה בטלויזיה

בכל חברה נתפסים הילדים כפגיעים ביותר, הן מבחינה פיזית הן מבחינה מנטלית. גישה זו מאפיינת מחקרים רבים הבוחנים את השפעות הטלויזיה על ילדים: אם אומנם קיימת השפעה של הטלויזיה – לטווח הקצר או הארוך – על ההתנהגות, הרגש או המחשבה, אזי הילדים יהיו קהל היעד הנוח ביותר שלה. על בסיס תפיסה זו התפתחה התביעה להגן על הילדים מפני הפגיעה הפוטנציאלית של הטלויזיה, בחקיקה, במדיניות שידור המתאימה לילדים, בתוכניות פורמליות במערכות החינוך ועוד.

2. השפעת הטלויזיה על התנהגות אלימה⁵

2.1 הגדרה המונח "אלימות"

כפי שמופיע במחקרה של פרופ' למיש, הגדרת המונח אינה ברורה ואינה חד-משמעית, ואפשר למצוא לו מגוון רחב של הגדרות. לדוגמה, יש המכלילים תחת המונח 'אלימות' - "כל אירוע גלוי, ברור וחד-משמעי של אלימות פיזית; פציעה, הריגה או איומים בהריגה, בכל הקשר⁷ בדוגמה זו, אלימות מילולית אינה נכללת בהגדרה. הגדרה אחרת מופיעה במחקר שערכה בישראל חוה תדהר כדי לבחון את תופעות האלימות ומאפייניה בתוכניות לגיל הרך⁸. במחקר זה הוגדרה אלימות:

⁴ דפנה למיש, **לגדול עם הטלויזיה: המסך הקטן בחייהם של ילדים ובני-נוער**, האוניברסיטה הפתוחה, 2002.

⁵ דפנה למיש, **לגדול עם הטלויזיה: המסך הקטן בחייהם של ילדים ובני-נוער**, האוניברסיטה הפתוחה, 2002.

⁶ שם.

⁷ שם, עמוד 166.

⁸ מרכז מחקר ומידע, הכנסת, **הגנה על ילדים מפני תוכני שידור מזיקים**, כתבו איילת ברק וירון פישמן, 6 בנובמבר 2000.

"התנהגות פוגעת כלפי אחר באופן ישיר או עקיף ומתוך כוונה, הגורמת לאחר נזק גופני, פגיעה ברכושו (או בבעלותו על רכוש), פלישה לטריטוריה שלו, פגיעה בחירותו, פגיעה בכבודו או ברגשותיו, וכן התנהגות הכופה עליו עשייה בניגוד לרצונו".

2.2 למידת התנהגות אלימה נבחנת בשתי רמות

אלימות היא מרכיב בולט בתוכניות טלוויזיה שילדים ובני-נוער צופים בהן. האם וכיצד משפיעה חשיפה זו על התנהגותם? סוגיה זו נבדקה בשתי רמות:

- השפעה מיידית באמצעות למידת התנהגות אלימה ספציפית;
- השפעה מצטברת לאורך זמן על רמת ההתנהגות האלימה בחיי היום-יום.

2.2.1 השפעה מיידית באמצעות למידת התנהגות אלימה ספציפית

השאלה המרכזית הנשאלת בהקשר זה היא באיזו מידה ילדים מושפעים ממשעשי אלימות בעקבות הצפייה בטלוויזיה.

השאלה נבחנה בכמה מחקרים בהתבסס על תיאוריות שונות. להלן מקצת עיקרי הממצאים:
על-פי תיאוריית הלמידה החברתית (social learning theory), ילדים מעצבים את אישיותם באמצעות התנסויות ומגע עם התרבות הסובבת, עם תת-תרבויות, עם משפחה ועם חברים. זאת במסגרת מערכות של שכר ועונש ותוך תרגול מתמיד **באמצעות חיקוי התנהגויות**.⁹

ממחקרי גישת הלמידה החברתית עולה כי צפייה בתכנים אלימים יכולה לעודד התנהגות אלימה או להשפיע על התנהגות כזו של הצופים כך:

- תוכניות אלימות מאפשרות למידה של מערכי התנהגות אלימה;
- תוכניות אלימות מכתיבות אילו התנהגויות מזכות בתגמול חיובי ואילו מביאות לענישה;
- תוכניות אלימות מספקות רעיונות ספציפיים להתנהגות אלימה;
- צפייה באלימות יכולה להסיר עכבות לגבי התנהגות אלימה באמצעות הקהיית הרגשות ומתן לגיטימציה להתנהגות האלימה, המצטיירת כנורמלית.

תיאוריית העוררות (arousal theory) היא גישה חלופית לתיאוריית הלמידה החברתית, ולפיה צפייה באלימות מעלה את רמת העוררות הכוללת של הצופים ומשפיעה על התנהגות אלימה. על-פי תיאוריה זו, מסרים טלוויזיוניים רבים מגבירים את רמת הגירוי הרגשי ולפיכך הם עלולים להשפיע על התנהגותו של הצופה במצב זה.

תיאוריית הקתריזיס (catharsis hypothesis) – על-פי תיאוריה זו, צפייה באלימות בטלוויזיה נתפסת כאמצעי מקובל להפחתת דחפים אלימים, לפירוק מתחים ולתחושת "זיכוך" או "היטהרות", שהיא הקתריזיס.

⁹ באחד מהמחקרים שנעשו בתחום נצפו התנהגויות ילדים לאחר שצפו בסרט. בקבוצת ילדים אחת ניתן בסרט תגמול חיובי לאדם המכה, ובקבוצה אחרת ניתן בסרט תגמול שלילי לאדם המכה. המחקר הראה כי בתנאים מסוימים ילדים לומדים התנהגויות אלימות חדשות כתוצאה מצפייה בהן. הילדים אשר צפו בהתנהגות אלימה אשר זכתה לתגמולים חיוביים נטו לחקות אותה כשהושארו בתצפית לאחר הצפייה, ואילו ילדים בקבוצת התגמול השלילי נמנעו מחיקוי ההתנהגויות האלימות.

במחקרים מאוחרים יותר, שהתנהלו באותה השיטה, נמצא חיקוי של התנהגויות אלימות גם כאשר הילדים לא היו מתוסכלים או מגורים לפני הצפייה, וההתנהגות החדשה שנלמדה נצפתה גם במחקרי מעקב לאחר יותר מחצי שנה.

סיכום של מחקרי למידת ההתנהגות: בתנאי מעבדה מבוקרים, חלק מן הילדים למדו התנהגויות אלימות בעקבות צפייה בטלוויזיה ונטו לחקות אותן בנסיבות מסוימות.

2.2.2 השפעה מצטברת לאורך זמן על רמת ההתנהגות האלימה בחיי היום-יום

השאלה הנשאלת בהקשר זה עניינה הקשרים בין צפייה מצטברת בטלוויזיה ובין התנהגות אלימה: האם ילדים המרבים לצפות במעשי אלימות בטלוויזיה נוטים להתנהגות אלימה יותר מן הממוצע? או שמא ההפך הוא הנכון, אולי הם דווקא פחות אלימים כתוצאה מתהליך של קתרזיס (פירוק מתחים ולחצים) לנטיות האלימות. האפשרות השלישית היא שאין קשר בין צפייה במעשי אלימות בטלוויזיה ובין התנהגות אלימה.

שתי דרכים מרכזיות לבחינת השאלות הללו היו ניסויי שדה ומחקרי מיתאם (קורלציה).

ניסויי שדה

נעשו מחקרים במסגרות שבהן ניתן לשלוט במידה מסוימת בהרגלי הצפייה של ילדים.¹⁰ בבדיקה של השפעת הצפייה בתוכנית אלימה בטלוויזיה בגן-ילדים על התנהגותם האלימה של ילדי הגן נמצא שילדים שצפו בתוכניות האלימות הפגינו ירידה בנכונות להתמודד עם תסכולים ועלייה בהתנהגות האלימה. עם זאת, האפקט היה משמעותי לאותם ילדים שמלכתחילה היו יותר אלימים מן הממוצע. בכמה מחקרים נוספים שנעשו בתחום זה לא התקבלו ממצאים אחידים.

מחקרי מיתאם

נמצא כי יש מיתאם חיובי בין הצפייה באלימות בטלוויזיה ובין התנהגות אלימה, אולם רמתו של הקשר אינה גבוהה. יתרה מכך, המיתאם אינו בהכרח מעיד על קשר סיבתי. ייתכן כי הקשר הנו קשר סיבתי הפוך, משמע, ייתכן כי ילדים אלימים בוחרים לצפות יותר בתכנים אלימים בטלוויזיה. ייתכן גם ששתי התופעות קשורות בגורם אחר לחלוטין, כגון סביבה, רקע משפחתי, הבדלים בין המינים ועוד.

סיכום סוגיית ההשפעה של האלימות בטלוויזיה על ילדים

ממחקרים עולה כי צפייה באלימות בטלוויזיה משפיעה על התנהגות אלימה של ילדים, אך בסייגים. טלוויזיה היא רק אחד מהגורמים המשפיעים על התנהגות חברתית לא רצויה. חשוב לזכור כי מרבית המחקרים בתחום נעשו בארה"ב, וכי יש בהם הטיה תרבותית.

¹⁰ כגון מחנות קיץ ומסגרות חינוכיות.

3. גופי השידור המשדרים את התוכנית "המורדים": כללים, אכיפה וענישה

הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו מפקחת על זכייני הערוץ השני ותחנות הרדיו האזוריות על-פי חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, התש"ן - 1990, והתקנות הנובעות ממנו. המועצה לשידורי כבלים ושידורי לוויין מפקחת על תחנות הכבלים ועל חברת הלוויין על-פי חוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב - 1982.

3.1 הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו

כללים להגנה על ילדים מפני תוכני שידור מזיקים בתוכניות טלוויזיה

כללי האתיקה בשידורי טלוויזיה ורדיו שנקבעו על ידי הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו קובעים, בין השאר, כי בעל זיכיון לא ישדר תוכנית או חלק מתוכנית שיש בה אלימות מינית או מילולית או סבל אנושי קשה, אלא אם כן הם חלק בלתי נפרד מנושא המשדר (סעיף 15). בהקשר זה יש להקפיד הקפדה יתרה, במיוחד במשדרים שסביר להניח שילדים צופים בהם או מאזינים להם (סעיף 20). אם הוחלט כי תוכנית מסוימת מתאימה לצפייה או להאזנה לצופים או למאזינים מעל גיל מסוים בלבד, חובה על בעל הזיכיון לציין את הדבר ולשדר אמצעי זיהוי באופן ברור, בהודעת קריין ובהצגת סמל גרפי מקובל.¹¹

3.2 המועצה לשידורי כבלים ושידורי לוויין

כללים להגנה על ילדים מפני תוכני שידור מזיקים¹²

בעל זיכיון יקבע את מועדי השידור של המשדרים באפיקי השידורים העצמיים, לפי נושאייהם או תוכנם, בהתחשב בגילם של הצופים: לא ישודר לפני השעה 22:00 משדר הכולל ביטויים חזותיים, מילוליים או קוליים קשים או בוטים של אלימות, מין או סבל, או מושאי חיקוי, ולא ישודר לפני השעה האמורה קדימון הכולל תוכן כאמור. (ב) שידור חוזר של משדר או קדימון ששודר אחרי השעה 22:00 מן הטעמים המנויים בסעיף קטן (א), ישודר אף הוא רק לאחר השעה 22:00.¹³

3.3 חוק סיווג, סימון ואיסור שידורים מזיקים, התשס"א – 2001

על-פי החוק כל משדר המשודר בישראל וכולל ביטויים חזותיים, מילוליים או קוליים של אלימות, מין או אכזריות, או שקיים חשש סביר כי הוא עלול להוביל לעבריינות או לשימוש בסמים מסוכנים, יישא סימן המצביע על כך שהוא אינו ראוי לצפייה לבני גיל מסוים ומטה.¹⁴

¹¹ הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, מדריך לשמירה על כללי האתיקה בשידורי טלוויזיה ורדיו, מהדורה שנייה מעודכנת, דצמבר 1995, עמוד 12.

¹² סעיף 16 לכללי התקשורת (בזק ושידורים) (בעל רשיון לשידורים), התשמ"ח – 1987.

¹³ שם.

¹⁴ חוק סיווג, סימון ואיסור שידורים מזיקים, התשס"א – 2001.

4. עמדות הגופים השונים בדבר הגבלת תוכני השידור בסדרת "המורדים"

4.1 שירות פסיכולוגי ייעוצי (שפ"י) - משרד החינוך¹⁵

ב-13 באפריל 2003 התקיימה פגישת עבודה מפורטת של סמנכ"לית משרד החינוך, התרבות והספורט ומנהלת המינהל הפדגוגי, לאה רוזנברג, יוצרי הסדרה, ובהם המפיק יאיר דורי, והפסיכולוגית הראשית של משרד החינוך, התרבות והספורט, עדי ניר-שגיא. משרד החינוך העיר על תכנים מסוימים ועל אי-הפקת לקחים או אי-למידת לקחים היוצרים "סגירת מעגל" (closure) בסיום כל פרק בסדרה. חלק מהתכנים הבעייתיים שהועלו קשורים להתעללויות בחלשים, קבוצות IN ו-OUT, הטלת חרם וכדומה.

יוצרי הסדרה הודיעו כי הם מוכנים לקבל את ההערות וההצעות שהעלה משרד החינוך ולנסות לשלבן בפרקי סדרה חדשים אשר יועלו בעתיד.

התרשמותה של הפסיכולוגית הראשית של משרד החינוך היא כי התוכנית אינה נושאת מסרים בעייתיים יותר מאשר תוכניות אחרות. לדבריה, יש לראות את הסדרה בקונטקסט של סדרות נוער אחרות ושל תכנים שבני-הנוער והילדים נחשפים אליהם באינטרנט. לגישתה, על ההורים והמחנכים לחלוק באחריות לחינוך הילדים. העלאת המודעות צריכה להתחיל בבית ובבית-הספר.

4.2 ארגון הורים ארצי למערכת החינוך¹⁶

הארגון מודע מחד גיסא לבעייתיות של שמירה על חופש הביטוי, ומאידך גיסא לקיומן של תופעות לא חיוביות שבני-הנוער עלולים לחקות, כפי שבאים לידי ביטוי בסדרה. יש להקדיש מחשבה לתכנים המועלים בסדרה עוד בשלבי הפקתה. ארגון ההורים מתנגד לצנזור התוכנית ומעודד הידברות בין הצדדים. יש לגבש את העמדה הנכונה אשר תוצג בתוכנית מתוך הבנה ודיבור בין הצדדים השונים.

4.3 הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו¹⁷

סוגיית הסדרה "המורדים" המשודרת בערוץ-10 נדונה על-ידי הרשות לעומק במהלך החודשים האחרונים.

בדצמבר 2002 הנחתה מועצת הרשות, על בסיס מידע ראשוני שהגיע אליה לגבי תכנים בעייתיים בסדרה, את סמנכ"ל התוכן של ערוץ-10, מר גיא זוהר, לצפות בפרקי הסדרה טרם שידורם ולתת את אישורו המיוחד לתוכנם.

במרס 2003 יזמה מועצת הרשות דיון מיוחד בעניין השפעת התוכנית על התנהגותם של בני-נוער. לדיון הוזמנו מומחים מתחום החינוך והפסיכולוגיה וכן מפיקי התוכנית. בין המוזמנים: פרופ' עמירם רביב, ראש החוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת תל-אביב; לאה רוזנברג, סמנכ"ל משרד החינוך ומנהלת המינהל הפדגוגי במשרד החינוך; חנה שדמי, נציגת השירות הפסיכולוגי הייעוצי במשרד החינוך; ד"ר יצחק קדמן, יו"ר המועצה לשלום הילד; יאיר דורי ונדב פלטי, מפיקי הסדרה בישראל.

¹⁵ עדי ניר-שגיא, הפסיכולוגית הראשית, שיחת טלפון, 27 באפריל 2003.

¹⁶ ארז פרנקל, יו"ר הארגון, שיחת טלפון, 27 באפריל 2003.

¹⁷ תניה צינדורף, דוברת הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, "מענה לשאלתה - הסדרה 'המורדים' המוקרנת בערוץ-10, מכתב, 29 באפריל 2003.

הדוברים הסכימו כי סדרת "המורדים", עוסקת בסוגיות המטרידות את בני-הנוער ומעבירה מסרים של טוב ורע, אולם רצוי לבחון, בשלבי הפקתה, את משך הזמן שבין העלאת הסוגיה ובין הצגת פתרונה המוסרי. כיום נמשכות הדילמות לאורך כמה פרקים, והחיבור לפתרון המוסרי רחוק מדי מבחינת היכולת של ילדים ובני-נוער להטמיע אותו.

השאלה המרכזית הנדונה היא כיצד מנתבים את הסדרה כך שמצד אחד היא תענה על הצרכים הייחודיים של הילדים ובני-הנוער ומצד שני לא תגרום נזקים.

נוכח דיון העומק ומסקנותיו החליטה הרשות לפעול בכמה מישורים:

- סיווג סדרה זו לקהל היעד המתאים בעזרת סימון +14. מאז ראשית אפריל 2003 מופיע על המרקע סמל המודיע על הגיל שמתחתיו הצפייה בתוכנית אינה מומלצת. מעבר לכך, נעשתה ברשות פנייה ישירה למנכ"ל משרד החינוך, הגב' רונית תירוש, על מנת שתפעל בקרב אנשי החינוך והתלמידים ותביא לידיעתם כי הסדרה איננה מיועדת לילדים מתחת לגיל 14.
 - הרשות החלה בעריכת מחקר בנושא השפעת תוכניות לבני-נוער על התנהגותם בנושאי אלימות, מין ושימוש בסמים. במסגרת המחקר ייערכו קבוצות מיקוד של הורים וילדים לבחינת השפעות הסדרה.
- הרשות והמועצה ימשיכו לעקוב מקרוב אחר הסדרה ותכניה תוך בחינת ההיבטים הציבוריים של המשך שידורה. ממצאי המחקר ירחיבו את הבנת הגורמים העוסקים בנושא, וייתכן שעקב הממצאים יוצעו פתרונות ודרכי פעולה נוספים.

4.4 המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין

תגובת עו"ד סיסיליה גאס, עוזרת בכירה ליו"ר המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין

בשל הפופולריות הרבה לה זוכה הסדרה בקרב בני-הנוער, התעורר חשש כי גיבורי הסדרה ישמשו נושא לחיקוי לילדים הצופים בה. המועצה אף סבורה כי תוכני הסדרה אינם מתאימים ליכולת ההבנה והפענוח של ילדים בגילים צעירים וכי חשיפת ילדים לתכנים כאמור עלולה ליצור אצלם תפיסה מעוותת ומוטעית של ההתנהגות המקובלת בתחומים שונים שבין אדם לזולתו ואף לגרום להם נזק. על כן החליטה המועצה, בהחלטה המצורפת בזאת (מס' 2003 / 1-6) מ-2 בינואר 2003,

על סימון הסדרה "המורדים" בערוץ פוקס-קידס כדלקמן:

הסדרה "המורדים" תזוהה בתחילת כל פרק, בכתובית, כתוכנית שאינה מתאימה לצפיית ילדים מתחת לגיל 12. לערוצי הכבלים והלוויין ולערוצים 2 ו-10 יש קטגוריות סימון שונות. זיהוי הסדרה יצוין בכל לוחות השידורים המתייחסים לסדרה, ויהיה ניתן לחסימת צפייה לילדים מתחת לגיל 12.

המועצה נמנעה מלשנות את לוח השידורים של הסדרה ומלהורות על שידורה בשעות הערב המאוחרות ומצאה כי הפתרון המוצע על-ידיה הנו יעיל ואפקטיבי יותר, שכן באמצעותו יתאפשר להורים לפקח באופן עצמאי על הצפייה בשידורי הסדרה. ההורים יכולים לחסום את הצפייה בפעולה פשוטה בשלט הביתי, וניתן להסתייע בשירות הלקוחות של החברות על מנת לבצע את החסימה.

5. פתרונות אפשריים להגנה על ילדים מפני תוכני שידור מזיקים¹⁸

- **סיווג וקידוד**: שימוש בשיטת סיווג וקידוד המאפשרת יצירת קטגוריות לצפייה ובכך מונעת צפיית ילדים בתוכניות שאינן מתאימות להם;
- **יידוע**: יידוע הציבור בדבר הנושאים המוצגים בתוכניות, הן במדריכים מראש הן על המרקע פעמים אחדות בכל תוכנית. הדבר יאפשר גם מעקב שיטתי אחר הכמות והאופי של האלימות והפורנוגרפיה בשידורי הטלוויזיה. נתונים אלה עשויים לשמש כלי בסיס לאכיפת מדיניות שידור ציבורית, ועל-פיהם יהיה ניתן להעריך את בקשותיהם של הגופים המשדרים לחידוש זיכיונותיהם;
- **זמן בטוח**: הבטחת קיומה של רצועת זמן קבועה וידועה מראש (כשעתיים-שלוש ביום) שתהיה חופשית לחלוטין מאלימות, מפורנוגרפיה ומתכנים אחרים שיסווגו כמזיקים.
- **הקמת גוף בין-ארגוני**: פתרון ארצי מערכתי. הקמת גוף אשר יורכב מנציגים של משרדי הממשלה (חינוך, תקשורת, ביטחון הפנים ומשפטים), נציגי ערוצי השידור השונים, נציגי ההורים, אנשי מקצוע מתחום הפסיכולוגיה והחינוך ואנשי מקצוע מתחום התקשורת. גוף זה יחליט על כללי אתיקה בנושאי שידור אלימות בטלוויזיה וינסח אמנה שתחייב את כל הגורמים המשדרים בארץ.
- **אחריות מערכת החינוך**: סיוע של מורים ומחנכים לגיל הרך בפיתוח כישורים ומיומנויות אשר יכשירו את הילדים לצרכנות נבונה של תקשורת.

¹⁸מרכז מחקר ומידע, הכנסת, הגנה על ילדים מפני תוכני שידור מזיקים, כתבו איילת ברק וירון פישמן, 6 בנובמבר 2000.

6. מקורות

למיש דפנה, **לגדול עם הטלויזיה: המסך הקטן בחייהם של ילדים ובני-נוער**, האוניברסיטה הפתוחה, 2002.

המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין, מכתב, 14 במאי 2003.

המועצה הלאומית לשלום הילד, כתבות בעיתונות, מאי 2003.

מרכז מחקר ומידע, הכנסת, הגנה על ילדים מפני תוכני שידור מזיקים, כתבו: ס איילת ברק-מדינה וירון פישמן, 6 בנובמבר 2000.

הרשות השנייה לטלויזיה ורדיו, מדריך לשמירה על כללי האתיקה בשידורי טלויזיה ורדיו, מהדורה שנייה מעודכנת, דצמבר 1995, עמוד 12.

הרשות השנייה לטלויזיה ורדיו, מכתב, 7 באפריל 2003.

שיחות טלפון

ניר-שגיא עדי, הפסיכולוגית הראשית של השירות הפסיכולוגי הייעוצי (שפ"י), משרד החינוך, התרבות והספורט, 27 באפריל 2003.

פרנקל ארז, יו"ר ארגון הורים ארצי למערכת החינוך, 27 באפריל 2003.